

Nasjonal plan for teknisk fagskoleutdanning

Generell del

*Denne planen trer i kraft fra og med august 2013.
Versjon 3 pr. 300615.*

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	3
1.1 MÅL MED UTDANNINGEN.	3
1.2 OPPTAKSKRAV	3
2 ORGANISERING AV UTDANNINGEN	4
2.1 ORGANISERING AV EMNER I TOÅRIGE TEKNISKE TILBUD.	5
(HALVÅRIGE OG ETTÅRIGE TILBUD HAR AVVIKENDE OPPBYGGING OG ER IKKE BESKREVET HER.).....	5
2.2 POENGFORDELING.....	6
3 ARBEIDSFORMER	7
4 VURDERING	8
4.1 VURDERINGSGRUNNLAG	8
4.2 GJENNOMFØRING AV VURDERINGSPROSESSEN	8
4.3 MAPPEVURDERING	9
4.4 VURDERING AV HOVEDPROSJEKTET	9
4.5 KVALITATIV BESKRIVELSE AV DE ENKELTE KARAKTERTRINN.....	10
ENGELSK VERSJON:	10
5 EKSAMENSORDNING	10
6 DOKUMENTASJON	11
6.1 VITNEMÅL.....	11
6.2 KARAKTERUTSKRIFT	11
6.3 KODER	11
6.4 RAPPORTERING	11
7 REGLER FOR EKSAMENSGJENNOMFØRING	11
7.1 KRAV FOR Å KUNNE GÅ OPP TIL EKSAMEN.	11
7.2 NY OPPMELDING VED IKKE BESTÅTT EKSAMEN	12
7.3 MULIGHET FOR FORBEDRING AV EKSAMENSRESULTAT.	12
7.4 SYKDOM VED EKSAMEN	12
7.5 FORBEDRING AV EMNEKARAKTER.....	12
7.7 VEILEDENDE PRINSIPPER FOR EKSAMENSFORMER.....	12
8 OM MARITIM FAGRETNING	13
9 FAGSKOLELOVENS OMFANGSBEGRENSING	14
10 FAGSKOLEN OG KVALIFIKASJONSRRAMMEVERKET	14
11 BEGREPSDEFINISJONER	16
VEDLEGG 1 - HOVEDPROSJEKTET	18
VEDLEGG 2 - EKSEMPEL PÅ GJENNOMFØRINGSMODELL FOR MAPPEVURDERING	19

1 Innledning

Tilbudet av fagskoleutdanninger i Norge er omfattende og skal være tilpasset det teknologiske samfunnets behov for svært mange typer fagkompetanse. Utdanningene er organisert i en rekke fagretninger med fordypninger.

Alle som fullfører og består utdanningen, tildeles *vitnemål*. For at dette skal fungere godt internasjonalt, skal begrepet *Vocational Diploma* (VD) brukes.

Lov om fagskoler fastsetter i § 1. *Formål og virkeområde*, hva som menes med fagskoleutdanning:

Med fagskoleutdanning menes yrkesrettede utdanninger som bygger på videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse, og som har et omfang tilsvarende minimum et halvt studieår og maksimum to studieår. Med yrkesrettet utdanning menes utdanning som gir kompetanse som kan tas i bruk i arbeidslivet uten ytterligere generelle opplæringstiltak.

Dette planverket benytter et begrepsapparat som er definert under kapittel 11.

Fullført toårig fagskoleutdanning gir, etter særskilte vilkår, også muligheter til å fortsette i høyskoler og universiteter.

De fagspesifikke, nasjonale planene gir rammene for innhold i utdanningen. Tilbyderne utarbeider selv mer detaljerte *studieplaner* (tidl. utdanningsplaner *for utdanningen* i samsvar med gjeldende læringsutbyttebeskrivelser. Dette skal sikre et nasjonalt faglig nivå slik at utdanningene framstår som enhetlige og gjenkjennelige, uavhengig av tilbyder. Nasjonalt planverk skal også sikre at utdanningene nivåmessig er i overensstemmelse med tilsvarende utdanninger internasjonalt (jfr. Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR)/ European Qualification Framework (EQF)).

1.1 Mål med utdanningen.

Utdanningen skal utvikle studentene til reflekterte yrkesutøvere. Studentene skal etter gjennomført utdanning ha etablert et grunnlag for livslang læring og kontinuerlig omstilling.

Gjennom studiet skal studenten tilegne seg:

- **Kunnskaper.** Med kunnskaper menes en forståelse av teorier, fakta, begreper, prinsipper, prosedyrer innenfor fag, fagområder og/eller yrker.
- **Ferdigheter:** Med ferdigheter menes evne til å anvende kunnskap til å løse problemer og oppgaver. De ulike typene ferdigheter kan være kognitive, praktiske, kreative eller kommunikative.
- **Generell kompetanse:** Med generell kompetanse menes å kunne anvende kunnskap og ferdigheter på selvstendig vis i ulike situasjoner gjennom å vise samarbeidsevne, ansvarlighet, evne til refleksjon og kritisk tenkning i utdannings- og yrkessammenheng.

1.2 Opptakskrav

Det generelle grunnlaget for opptak til teknisk fagskole er:

- a) fullført og bestått videregående opplæring med relevant fagbrev/svennebrev eller
- b) realkompetanse, se punkt 1.3.

Betinget opptak. Søkere som kan dokumentere at de skal gjennomføre fag-/svenneprøve etter opptaksfristen, kan tildeles plass på vilkår om bestått prøve. Siste dato for slik prøve er 1. oktober om studieplassen skal beholdes. Om prøven ikke består, mister søker studieplassen.

For utdanning innen de ulike fagretningene kreves fagbrev/svennebrev fra korresponderende utdanningsprogram i videregående opplæring eller tilsvarende. (Skole/tilbyder må her spesifisere kravet for hver enkelt fagretning som tilbys.)

1.3 Vurdering av realkompetanse

Søker må ha minst fem års relevant yrkespraksis eller skolegang. Vurderingen baseres på gjeldende utdanningsprogram i videregående opplæring for utdanningen. Det må også kunne dokumenteres tilstrekkelig grunnlag i felles allmenne fag tilsvarende læreplanene i VG 1 og VG 2 i yrkesfaglige utdanningsprogram.

Søkere med utenlandsk utdanning:

Søkere med fullført videregående opplæring fra de andre nordiske landene er kvalifiserte for opptak når den videregående opplæringen i de respektive landene gir generelt opptaksgrunnlag til tertiærutdanning tilsvarende kravene til fagskoleutdanning i Norge.

Søkere utenfor Norden må dokumentere opplæring og praksis ved autorisert translatør og ha bestått eller ha likeverdig realkompetanse i de fellesfag tilsvarende VG 1 og VG 2 i yrkesfaglige utdanningsprogram. Den faglige opplæringen må gi relevant opptaksgrunnlag til tertiærutdanning tilsvarende kravene til fagskoleutdanning i Norge

Søker må ha kunnskaper i norsk tilsvarende Test for høyere nivå (Bergenstesten).

2 Organisering av utdanningen

Tilbudene innen teknisk *fagfelt* er organisert i *fagretninger* og *fordypninger*. En fagretning består normalt av flere fordypninger. Utdanningen skal være helhetlig og kunne tas som heltids-, deltids- eller nettstudium. Utdanningen er bygget opp av *emner*. Hvert emne tildeles fagskolepoeng etter den relative vekten det har i arbeidsbelastning for studentene og læringsutbytte innenfor utdanningen.

Utdanningen skal ha et omfang på 30 - 120 *fagskolepoeng* i et poengsystem som er særskilt for skoleslaget. Det gis 60 fagskolepoeng for læringsutbyttet oppnådd på bakgrunn av ett års bestått fagskoleutdanning på heltid. Ett års fagskoleutdanning på heltid tilsvarer normalt ti måneder. Fagskolepoeng skal brukes ved vurdering av innpassing av utdanning mellom fagskoler og i karakterutskrifter for gjennomførte emner fra fagskoleutdanning.

Antallet oppnådde fagskolepoeng skal fremgå av vitnemål.

• Studieplaner

Tilbyderne utarbeider *studieplaner* (tidl. utdanningsplaner) for hvert utdanningstilbud. Studieplanene skal være i samsvar med læringsutbyttebeskrivelsene som er gitt i de nasjonale

planene for utdanningen. Studieplanene må dekke NOKUTs krav til godkjenning av utdanningen.

- **Planstruktur og godkjenningsinstanser**

Matrisen under beskriver hvilke plantyper som er knyttet til utdanningen på de forskjellige nivåene og hvilken instans som står for godkjenning.

Nivå	Plantype	Utarbeides av	Forberedes av	Godkjennes av
Nasjonalt	Nasjonale planer for teknisk fagskoleutdanning, generell del og fagspesifikke deler	Plangrupper oppnevnt av NUTF	Arbeidsutvalget (AU) for NUTF	Nasjonalt utvalg for teknisk fagskoleutdanning (NUTF)
Skole/tilbyder	Studieplan for fordypning (= tilbud)	Fagressurser ved skolen/utdanningsinstitusjonen etter oppdrag fra rektor/leder.	Rektor/leder for styret (som søker NOKUT)	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT)
Emne	Arbeidsplan/emneplan	Emneteam (lærere i emnet)	Emneteam for leder	Rektor/leder

2.1 Organisering av emner i toårige tekniske tilbud.

(Halvårige og ettårige tilbud har avvikende oppbygging og er ikke beskrevet her.)

Emnene består av temaer. Det er emnene som er gjenstand for vurdering, ikke temaene.

Dette planverket benytter begrepene *grunnlagsemner, fordypningsemner, lokal tilpassing/spesialiseringsemne, LØM-emnet, redskapsemner og hovedprosjekt.*

- **Grunnlagsemner, fordypningsemner og lokal tilpassing/spesialiseringsemne**

Grunnlagsemner er betegnelsen på emner som er felles for flere fordypninger innen en fagretning. I grunnlagsemner skal det være praktisk laboratoriearbeid, der det er relevant.

Fordypningsemner er betegnelsen på emner som er spesifikke for den enkelte fordypning. I fordypningsemner skal det være praktisk laboratoriearbeid, der det er relevant.

Lokal tilpassing/spesialiseringsemne skal bidra til faglig bredde eller oppfylle opptaksbetingelser for videreutdanning i inn- og utland og/eller bidra til faglig fordypning. Ved maritim fagretning forekommer ikke valgbare emner.

Ved maritim fagretning er grunnlagsemner og fordypningsemner definert av STCW-konvensjonens bestemmelser samt Forskrift om kvalifikasjoner og sertifikater for sjøfolk (FOR 2011-12-22 nr 1523). Dette regelverket har ikke åpning for lokale (valgbare) emner.

- **Hovedprosjekt**

To fagskolepoeng av kommunikasjonsemnene skal integreres i hovedprosjektet. Flere retningslinjer for hovedprosjekt finnes under vedlegg 1 til denne planen.

- **Ledelse, økonomi og markedsføringsledelse (LØM-emnet)**

LØM-emnet skal gi studentene kompetanse på økonomiske og administrative fagområder, samt innen ledelse. LØM-emnet består av temaene:

- Markedsføringsledelse
- Organisasjon og ledelse
- Økonomistyring

Det trekkes vekslers på praktisk erfaring fra arbeidslivet, slik at teoretisk kunnskap i størst mulig grad yrkesrettes og integreres i opplæringen. Planen for LØM-emnet dekker Mesterbrevnemndas krav.

Ved maritim fagretning blir LØM-emnet ivaretatt og vurdert som en integrert del av emnene 00TM01K/00TM02L Kontroll av skipets drift og omsorg for personer om bord på ledelsesnivå.

- **Redskapsemner.**

Redskapsemnene skal brukes som støtte i utdanningen. Redskapsemnene skal integreres i de øvrige emnene og vil variere fra fordypning til fordypning avhengig av behov. To fagskolepoeng av kommunikasjonsemnet skal integreres i hovedprosjektet.

Emnet yrkesrettet kommunikasjon (10 fagskolepoeng) består av:

- Norsk kommunikasjon
- Engelsk kommunikasjon

Dette emnet skal gi studenten de nødvendige språkferdigheter og kommunikasjonsferdigheter til å kunne vurdere, beskrive, dokumentere og kommunisere emnene i den aktuelle fordypningen på en tydelig og forståelig måte. Emnet skal i tillegg gi kompetanse i læringsteknikker, refleksjon, samarbeid, prosjektarbeid osv.

Innen maritime fordypninger, er engelsk eget emne i henhold til STCW-konvensjonen.

Emnet realfaglige redskap som utgjør 10 fagskolepoeng (14 fagskolepoeng ved maritim fagretning), består av:

- Anvendt matematikk
- Anvendt fysikk

Dette emnet skal gi studenten et tilstrekkelig grunnlag i matematikk og fysikk til å kunne utføre nødvendige beregninger, dimensjoneringer og andre regnetekniske oppgaver i den aktuelle fordypningen. Emnet skal integreres i den aktuelle fagretningen gjennom å anvende matematiske og fysiske temaer i relevante faglige problemstillinger gjennom hele studiet.

Ved maritim fagretning har redskapsemnene norsk kommunikasjon og maritim engelsk hver et omfang på 3 fagskolepoeng pr. studieår, mens redskapsemnene matematikk og fysikk hver har et omfang på 4 fagskolepoeng første studieår og 3 fagskolepoeng andre studieår.

2.2 Poengfordeling

Det enkelte emnes omfang angis i fagskolepoeng.

Denne tabellen viser fordelingen av fagskolepoeng i toårige tilbud:

Emne	Maritim fagretning	Andre fagretninger
Yrkesrettet kommunikasjon	12 fagskolepoeng	10 fagskolepoeng
Realfaglige redskap	14 fagskolepoeng	10 fagskolepoeng

LØM-emnet	0 fagskolepoeng	10 fagskolepoeng*
Grunnlags-/fordypningsemner	94 fagskolepoeng	80 fagskolepoeng* inkl. lokal tilpassing
Hovedprosjektet	0 fagskolepoeng	10 fagskolepoeng
<i>Totalt</i>	<i>120 fagskolepoeng</i>	<i>120 fagskolepoeng</i>

Den avvikende fordelingen ved maritim fagretning skyldes STCW-konvensjonens krav.

* *Fra høsten 2014. (Inntil da hadde LØM 14 fp.)*

3 Arbeidsformer

Arbeidsformene skal være relevante og hensiktsmessige i henhold til læringsutbyttebeskrivelsene for utdanningen. Dette innebærer at studentene i tillegg til faglig utvikling også skal utvikle evne til selvstendig arbeid, kommunikasjon, samarbeid og praktisk yrkesutøvelse. Studentene skal videre utvikle evne til å se teknologien i et bredere samfunns- og miljøperspektiv og kunne foreta etiske refleksjoner.

Studentene har praktisk erfaring innen egne fagområder, som gir anledning til å legge til rette for erfaringsbaserte læringsformer. Variasjon i valg av læringsmetoder er nødvendig for å oppnå en helhetlig kompetanse som omfatter både kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Tverrfaglig prosjektarbeid er den arbeidsformen som best ivaretar dette. Prosjekt gir gode muligheter for åpne problemstillinger som utfordrer studentene til å søke gode, faglig forsvarlige løsninger, der kreativitet og samarbeid styrkes. Samtidig får veiledning en naturlig plass i gjennomføringen av prosjektene. Andre læringsformer nyttes for å bygge opp under prosjektmetodikken.

Gjennom pedagogisk ledelse skal studentene motiveres til selvstendighet og aktiv refleksjon over egen læringsprosess. Det forutsettes at studentene viser initiativ og tar ansvar for egen læring og felles læringsmiljø.

3.1 Læringsformer

Tilbyder må legge til rette for læringsformer der studentene kan bruke denne kompetansen.

Emne er betegnelsen på minste enhet som skal vurderes med karakter, i tråd med praksis i annen tertiærutdanning. *Emne erstatter det tidligere brukte begrepet modul.*

Til hvert emne skal det utarbeides arbeidskrav. Studentenes arbeid i forhold til disse kravene samles i en mappe for hvert emne. (Jfr. 4.3 Mappesvurdering).

Tverrfaglige problemstillinger er det normale i arbeidslivet og er derfor godt egnet til å demonstrere helheten i utdanningen. Arbeid med slike problemstillinger blir da sentralt i studiet.

Logg og refleksjon må derfor ha en sentral plass i læringsprosessen.

Hospitering i arbeidslivet kan brukes som et ledd i utdanningen. Dette skal da være relevant i forhold til studentens fordypning. Det må utarbeides en plan for hospitering.

3.2 Mappemetodikk

Mappemetodikk benyttes for å få bedre sammenheng og helhet i læringsprosessen. Dette oppnås ved at arbeidsoppdrag ikke er avsluttet i det øyeblikk de er levert, men at det benyttes som et ledd i læringsprosessen og som et grunnlag for veiledning til studenten om hva det må arbeides videre med.

Målet er en tettere dialog mellom lærer og student om progresjon og utvikling i læreprosessen. Studenten bør jevnlig føre logg over det som plasseres i arbeidsmappen. Loggen bør inneholde elementer som tidspunkt for når noe blir lagt inn, beskrivelse og egen vurdering av arbeid som er gjort. Studenten skal også lage et eget, avsluttende

refleksjonsnotat om progresjon og læringsprosess og dokumentasjonen som er lagt i arbeidsmappen for det enkelte emne.

Det skilles mellom arbeidsmappen og vurderingsmappen:

Arbeidsmappen skal minimum inneholde dokumentasjon på alle obligatoriske aktiviteter i emnene (jfr. arbeidskrav). Dokumentasjonen skal vurderes av lærer som gir fortløpende tilbakemelding til studenten.

Vurderingsmappen skal inneholde utvalgt dokumentasjon fra arbeidsmappen, herunder det avsluttende refleksjonsnotatet for emnet. Mappens innhold danner grunnlag for vurderingen i emnet.

4 Vurdering

Vurderingen skal fremme kontinuerlig læring og utvikling hos studentene, og med felles retningslinjer for vurdering sikres en nasjonal standard som gir studenten likeverdig og god behandling i vurderingsprosessen.

Vurderingsformene skal være i samsvar med utdanningens innhold og beskrevet læringsutbytte. Vurderingen foretas på en slik måte at utdanningstilbyder på et sikkert grunnlag kan vurdere studentens læringsutbytte. Studentene skal gis mulighet til å forbedre seg i løpet av studiet og derved erfare at kompetanse i *ett* emne kan suppleres av kompetanse i et annet emne.

4.1 Vurderingsgrunnlag

Det skal foretas en helhetlig vurdering av kompetansen (kunnskap, ferdighet og generell kompetanse) som studenten har tilegnet seg gjennom studiet. Det skal foretas en vurdering av de enkelte emnene i henhold til oppsatte arbeidskrav. Det settes dermed en emnekarakter for hvert emne.

Det skal benyttes bokstavkarakterer. Karakterskalaen går fra A til F, hvor A er beste karakter og F er *Ikke bestått*.

Vurderingen skal fremme en kontinuerlig læringsprosess hos studentene, og refleksjon omkring egen læring er et viktig element. Studentene skal gis mulighet til å forbedre seg underveis i løpet og derved erfare at den første kunnskapen i et emne vil kunne suppleres med ny kunnskap. Studentene skal også kunne reflektere over egen innsats og framgang i emnene og derved oppnå en mer helhetlig forståelse.

Vurdering foretas på en slik måte at tilbyderne på et mest mulig sikkert grunnlag kan vurdere om studentene har tilegnet seg den kunnskapen og kompetansen som er skissert i beskrivelsen av læringsutbytte for utdanningen. Mappedvurdering skal brukes.

4.2 Gjennomføring av vurderingsprosessen

Det skal foretas både underveis- og sluttvurdering. Den kan være både muntlig og skriftlig og skal være dokumentert. Dette kommer i tillegg til den daglige kontakten mellom student og lærer. Underveisvurdering har til hensikt å gi lærerne og studentene informasjon om studentens kompetanse slik at veiledningen kan tilpasses studentenes behov. Presise og relevante tilbakemeldinger skal motivere studentene til videre innsats og være til hjelp i læringsarbeidet. Studentene må selv medvirke aktivt i underveisvurderingen.

Eventuelle vurderinger underveis i emnet som har til hensikt å sikre at studentene har tilegnet seg faktakunnskaper, gis godkjent/ikke godkjent og tas normalt ikke inn i mappen. Studentene skal ha mulighet til å forbedre seg gjennom hele studiet, fordi det er studentenes samlede kompetanse ved slutten av opplæringen som skal danne grunnlaget for sluttvurderingen. Sluttvurderingen har til hensikt å dokumentere studentens læringsutbytte og oppnådde kompetanse etter endt opplæring.

Utdanningstilbyder har et ansvar for å forebygge at plagiering forekommer. Plagiering vil si å utgi andres arbeid som sitt eget. Det er viktig at studentene læres gode etiske holdninger i forhold til eiendomsretten til et arbeid. Temaet anbefales tatt inn i skolens reglement.

4.3 Mappevurdering

Når sluttkarakter i emnet fastsettes, blir det gjort på grunnlag av en helhetlig vurdering av studentens innsats. I tillegg til vurderingsmappen vil andre momenter knyttet til studentens kunnskaper, ferdigheter og generelle kompetanse, bli vurdert. Slike momenter må konkretiseres i skolens godkjenningssøknad.

Alle arbeidene i arbeidsmappen er blitt vurdert, men vil igjen bli gjenstand for vurdering når disse legges i vurderingsmappen for å sikre god utvikling i læreprosessen. Se også eksempel på gjennomføringsmodell, vedlegg 2 s. 19.

4.4 Vurdering av hovedprosjektet

Hovedprosjektet utgjør et selvstendig emne og gis en egen emnekarakter. Denne fremkommer på grunnlag av en underveisvurdering og en sluttvurdering.

Hovedprosjektet avsluttes med en tverrfaglig prosjekteksamen med egen karakter. Maritim fagretning har ikke hovedprosjekt med egen emnekarakter.

- **Krav til faglighet**
Oppgaven skal gjenspeile problemstillinger innen fordypningen. Kompetanse fra studentenes fordypningsemner skal komme til uttrykk.
- **Metodiske redegjøringskrav**
Det skal gjøres rede for metodevalg og vises evne til å finne fram kildestoff, bruk av kilder i behandlingen av eget materiale og vise saklig kildekritikk. Oppgaven må være utført i samsvar med gjeldende etiske retningslinjer, herunder korrekt bruk av kilder. Besvarelsen skal ha en form som samsvarer med skolens/tilbyders retningslinjer for oppgaveskriving.
- **Selvstendighet**
Besvarelsen skal vise selvstendige vurderinger og at temaet behandles saklig, kritisk og analytisk med drøfting av standpunkter og påstander.
- **Originalitet**
Besvarelsen må ikke ha påfallende likhet med andre besvarelser eller annet publisert materiale. Se punkt 4.2 om plagiering.

- **Karakterer**

Det skal benyttes bokstavkarakter fra A til F. Karakteren A er beste karakter, og E er dårligste karakter for å bestå eksamen. Karakteren F innebærer at eksamen ikke er bestått.

4.5 Kvalitativ beskrivelse av de enkelte karaktertrinn

Nasjonalt utvalg for teknisk fagskoleutdanning har fastsatt følgende karakterskala og beskrivelse av grunnlag for karaktersetting. Beskrivelsene bygger på de prinsippene som legges til grunn for det nasjonale karaktersystemet på alle studienivå i universitets- og høyskolesystemet:

Symbol	Betegnelse	Generell, ikke fagspesifikk beskrivelse av vurderingskriterier
A	Fremragende	Fremragende prestasjon som klart utmerker seg. Studenten viser svært god vurderingsevne og stor grad av selvstendighet.
B	Meget god	Meget god prestasjon. Studenten viser meget god vurderingsevne og selvstendighet.
C	God	Jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder. Studenten viser god vurderingsevne og selvstendighet på de viktigste områdene.
D	Nokså god	En akseptabel prestasjon med noen vesentlige mangler. Studenten viser en viss grad av vurderingsevne og selvstendighet.
E	Tilstrekkelig	Prestasjonen tilfredsstillende minimumskravene, men heller ikke mer. Studenten viser liten vurderingsevne og selvstendighet.
F	Ikke bestått	Prestasjon som ikke tilfredsstillende de faglige minimumskravene. Studenten viser både manglende vurderingsevne og selvstendighet.

Engelsk versjon:

Symbol	Description	General, qualitative description of valuation criteria
A	Excellent	An excellent performance, clearly outstanding. The candidate demonstrates excellent judgment and a very high degree of independent thinking.
B	Very good	A very good performance. The candidate demonstrates sound judgment and a high degree of independent thinking.
C	Good	A good performance in most areas. The candidate demonstrates a reasonable degree of judgment and independent thinking in the most important areas.
D	Satisfactory	A satisfactory performance, but with significant shortcomings. The candidate demonstrates a limited degree of judgment and independent thinking.
E	Sufficient	A performance that meets the minimum criteria, but no more. The candidate demonstrates a very limited degree of judgment and independent thinking.
F	Fail	A performance that does not meet the minimum academic criteria. The candidate demonstrates an absence of both judgment and independent thinking.

5 Eksamensordning

Eksamen gjennomføres etter følgende minimumsplan:

- Hovedprosjektet avsluttes med en tverrfaglig prosjekteksamen som består av et individuelt oppsummeringsnotat og en muntlig eksaminasjon. Det gis en samlet karakter.
- LØM-emnet (organisasjon og ledelse, markedsføringsledelse og økonomistyring) avsluttes med en tverrfaglig eksamen. Dette utgjør en del av mesterutdanningen for de fagområdene der det finnes mesterbrevordning. (Gjelder ikke maritim fagretning.) Studenter som får godkjent toårig teknisk fagskoleutdanning som tilsvarende **mesterutdanning** ved søknad om mesterbrev, må ha fullført fagskoleutdanningen og oppnådd minst karakteren D i alle grunnlags- og fordypningsemner.
- I tillegg skal minst et emne trekkes ut til eksamen. Redskapsemner kan ikke trekkes ut som egne emner, men skal inngå som en integrert del av et grunnlagsemne eller fordypningsemne. Øvrige emner kan også avsluttes med eksamen. (Gjelder ikke maritim fagretning.)

Skolen skal gi utfyllende bestemmelser for organiseringen av eksamen.

Ved maritim fagretning skal det være selvstendig sluttvurdering i alle emner der STCW-konvensjonen krever det.

6 Dokumentasjon

6.1 Vitnemål

Etter fullført og bestått teknisk fagskoleutdanning, utstedes det vitnemål. Med tanke på internasjonal bruk, skal vitnemålet også merkes med begrepet *Vocational Diploma* (VD).

På vitnemålet skal fagretning og fordypning framkomme.

Vitnemålet skal omfatte de emnene som inngår i utdanningen.

Vitnemålet skal påføres emnenes omfang i fagskolepoeng og de karakterene som er oppnådd.

Der hovedprosjekt er en del av studiet skal tittel og beskrivelse av dette framgå. Ved maritim fagretning må dokumentasjonen i tillegg oppfylle kravene i STCW.7/Circ. 15.

6.2 Karakterutskrift

For studenter som kun gjennomfører deler av et fagskolestudium, utstedes det karakterutskrift når antall avtalte emner er fullført. Etter fullført, men ikke bestått fagskoleutdanning utstedes det også karakterutskrift.

Ved maritim fagretning må sluttdokumentasjonen være tilpasset STCW-konvensjonens krav.

6.3 Koder

I fagskolen opereres det med to typer koder som forvaltes av Nasjonalt opptakskontor for fagskolen. Det er *tilbudskoder* der første posisjon angir skoleslag (F = fagskole), andre posisjon angir fagfelt (T = teknisk), tredje posisjon angir fagretning (for eksempel E = elektro), fjerde og femte posisjon er sifre som angir fordypning og sjette posisjon gir mulighet

for å angi gjennomføringsform (H = heltid, D = deltid og N = nett). Videre tilordnes hvert emne med en *emnekode* av Nasjonalt opptakskontor. De to første posisjonene er unike skolekoder. Ved innføring av nasjonale emner, settes de to første posisjonene til «00». Tredje posisjon angir fagfelt (T = teknisk), fjerde posisjon fagretningen og femte og sjette er tall som angir fordypningen. Sjuende posisjon er en bokstav som er unik for emnet.

6.4 Rapportering

Fagskoledata fra hver enkelt tilbyderskole rapporteres regelmessig til Database for høyere utdanning – fagskole (DBH-F).

7 Regler for eksamensgjennomføring

7.1 Krav for å kunne gå opp til eksamen.

For at studenten skal kunne avlegge uttrukket eller obligatorisk eksamen, må normalt vurderingsmappen i forkant være innlevert og emnekarakter fastsatt.

Dersom emnekarakteren basert på vurderingsmappen er vurdert til stryk (F) før eksamen, vil studenten ikke bli gitt mulighet til å gå opp til eksamen. Dersom emnekarakteren basert på vurderingsmappen vurderes til stryk (F) etter at eksamen er avholdt, vil eksamenskarakter i aktuelt emne annulleres. Grunnen til dette er at emnekarakteren skal ivareta kriterier ut over det rent faglige og dermed ikke kan bli overprøvd av en eksamenskarakter. Tilsvarende gjelder dersom fullstendig vurderingsmappe ikke er levert innen avtalt frist.

7.2 Ny oppmelding ved ikke bestått eksamen

Dersom en student har oppnådd bestått emnekarakter (A, B, C, D, E) og den avlagte eksamen blir vurdert til strykkarakter, er det mulig så snart eksamenskarakteren er blitt offentliggjort og klagefristen er utløpt, å avtale ny eksamen. Skolen/tilbyder vil normalt i løpet av ½ år kunne tilby en slik eksamen uten ekstra kostnad.

7.3 Mulighet for forbedring av eksamensresultat.

Dersom en student har oppnådd ståkarakter ved en eksamen og likevel ønsker å forbedre denne, vil dette være mulig. Det må da, innen en avtalt tidsfrist, søkes om å få avlegge forbedringseksamen ved den skolen der eksamen som ønskes forbedret er avlagt. Slik eksamen vil måtte betales av den enkelte student/kandidat før eksamensgjennomføringen. Eksamensavgiften fastsettes årlig av skolen. Det forutsettes at ordinær eksamen er avlagt før en kan melde seg opp til forbedringseksamen. Forbedringseksamen kan maksimalt avlegges en gang og det blir da den siste eksamenskarakteren som blir den gjeldende.

7.4 Sykdom ved eksamen

Fravær ved eksamen må dokumenteres med sykemelding snarest. Dette vil gi grunnlag for utsatt eksamen uten ekstra kostnad for studenten. Skolen/tilbyder vil normalt i løpet av kommende semester kunne tilby ny eksamen.

7.5 Forbedring av emnekarakter

En emnekarakter kan kun forbedres ved betydelig utbedring, omarbeiding og supplering av arbeidsmappen med påfølgende ny vurderingsmappe. Skolen/tilbyder vurderer i hvert enkelt tilfelle om det er rom for emnekarakterforbedringer, og i så fall hvilke kostnader en slik ekstravurdering vil medføre. Ved stryk i emnekarakter, må emnet tas på nytt.

7.6 Klageadgang

Vedtak i forbindelse med vurdering, eksamen osv. etter dette kapittel 7 er enkeltvedtak og kan påklages i henhold til Forvaltningsloven. Utdanningstilbyder skal ha retningslinjer for dette.

7.7 Veiledende prinsipper for eksamensformer

a) Eksamen i LØM-emnet som (ledelse, økonomi og markedsføringsledelse) (kun for landbaserte fagretninger).

PPD-eksamen (planlegging, produksjon og dokumentasjon)

b) Eksamen i hovedprosjektet

Hovedprosjektet gjennomføres mot slutten av studiet. Det skal gis en emnekarakter (se pkt. 4.4) og en eksamenskarakter i hovedprosjektet.

Eksamenskarakteren fastsettes på grunnlag av:

- En skriftlig del som er et eget oppsummeringsnotat fra prosjektgjennomføringen.
- En muntlig del, en samtale med sensor og lærer med utgangspunkt i prosjektrapporten og oppsummeringsnotatet.

c) Eksamen i andre emner

Tverrfaglig PPD-eksamen (planlegging, produksjon og dokumentasjon)

d) Spesielt for eksamen ved maritim fagretning

Sluttvurdering skal organiseres og gjennomføres i tråd med utdanningstilbyders reglement og STCW-konvensjonens regel I/6. Prøveform kan være mappevurdering, hjemmeeksamen, tradisjonell skriftlig, muntlig, praktisk eller kombinasjoner av disse.

Det anbefales å benytte en prøveform som muliggjør bruk av simulator, verksted eller laboratorier. Studiekravenes studentarbeider kan benyttes som grunnlag for sluttvurderingen.

Beslutning om omfang, metode og vurderingskriterier foretas jevnlig av de samarbeidende skolene på basis av de kompetanser som skal vektlegges ved sluttvurderingen.

Sjøfartsdirektoratet krever at det som et minimum skal være etablert et formalisert eksamenssamarbeid mellom minst tre tilbydere. Samarbeidet skal omfatte utarbeidelse av tre forslag til eksamensopplegg med tilhørende oppgavesett. Ett eksamensopplegg skal trekkes ut til ordinær eksamen og ett til ny og utsatt eksamen. Hvilke eksamensopplegg som blir trukket ut, skal ikke være kjent for lærere og studenter før eksamen starter. Samarbeidet skal også omfatte sensur og klagesensur.

8 Om maritim fagretning

Maritim fagskoleutdanning er i stor grad styrt av STCW-konvensjonens krav til minimumskompetanse. STCW-konvensjonen (The International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers) er en internasjonal konvensjon som setter kvalifiseringskrav for skipsførere, offiserer og annet vaktgående personell på handelsfartøy.

Konvensjonskravene gjør at maritime utdanningstilbud vil ha en del avvik fra de øvrige tekniske fagskoleutdanningene både i forhold til innhold, vurderingskriterier og metoder for vurdering. I tillegg kommer krav i henhold til FOR 2011-12-22 nr 1523: Forskrift om kvalifikasjoner og sertifikater for sjøfolk. Det stilles også krav til helse for arbeidstakere i henhold til FOR 2001-10-19 nr 1309: Forskrift om helseundersøkelse av arbeidstakere på skip. Disse kravene kan få konsekvenser for opptaket og for den informasjonen som

tilbyderne gir sine søkere før de tas inn på studiet. Dette innebærer at alle ikke har mulighet for å løse maritime sertifikater og ha sitt virke på skip.

De maritime fagskolene utdanner skipsoffiserer på to ulike nivåer: *Operativt nivå* og *ledelsesnivå*. I første studieår dekkes teorien til operativt nivå og i andre studieår teorien til ledelsesnivå. Utdanningen gir sammen med nødvendig fartstid/verkstedstid og kadettid mulighet for å løse følgende maritime kompetansesertifikater:

Operativt nivå:

- Dekksoffiser klasse D4 (gir avhengig av fartstid, skipsstørrelse og fartsområde rett til å tjenestegjøre som ansvarshavende vaktoffiser samt overstyrmann og skipsfører på skip med bruttotonnasje under 500 etter en bestemt fartstid i lavere stillinger.)
- Maskinoffiser klasse M4 (gir avhengig av fartstid og skipets framdriftskraft rett til å tjenestegjøre som vaktoffiser samt førstemaskinist og maskinsjef på skip med framdriftskraft mindre enn 750 kW etter en bestemt fartstid i lavere stillinger.)

Ledelsesnivå:

- Dekksoffiser klasse D1, D2 og D3 (gir avhengig av fartstid i underordnede stillinger, skipsstørrelse og fartsområde rett til å tjenestegjøre som ansvarshavende vaktoffiser, overstyrmann, skipsfører og sjøkaptein.)
- Maskinoffiser klasse M1, M2 og M3 (gir avhengig av fartstid i underordnede stillinger og skipets framdriftskraft rett til å tjenestegjøre som vaktoffiser, førstemaskinist og maskinsjef.)

Utdanningen organiseres slik at det skal være mulig å avslutte etter første år med en teoretisk utdanning som dekker kravene til operative kompetansesertifikater. Dette fordrer at tilbyderne søker godkjenning både for operativt nivå og fullt toårig løp for aktuell fordypning.

I henhold til STCW-konvensjonen kreves det også kompetansesertifikat på operativt nivå for skipselektrikeroffiser.

9 Fagskolelovens omfangsbegrensning

Fagskoleloven sier at fagskoleutdanning skal ha et omfang tilsvarende minimum et halvt studieår og maksimum to studieår. Omregnet blir dette minimum 30 og maksimum 120 fagskolepoeng. Normert arbeidsmengde for en student er satt til mellom 1500 og 1800 timer pr. studieår.

I begrepsavklaringene i NOKUTs retningslinjer står det at når flere utdanningstilbud bygger på en felles grunnstamme som utgjør 3/5 eller mer av tilbyders samlede plan, regnes disse utdanningstilbudene for å være fordypning eller spesialisering og ikke selvstendige utdanningstilbud. Om utdanningstilbud med ulike spesialiseringer krever godkjenning av NOKUT for hver enkelt spesialisering, avhenger av hvor store forskjeller det er på læringsutbyttet. Fører de ulike spesialiseringene til ulikt læringsutbytte, vil utdanningen med hver spesialisering måtte godkjennes.

Inntil 40 % av omfanget til et fagskolestudium kan altså utgjøre en fordypning eller spesialisering i tillegg til grunnstammen. Slik kan en bygge opp flere spesialiseringer med felles grunnstamme. Studenten kan da få en valgmulighet mellom flere spesialiseringer. Det vil også være en mulighet for studenten å ta mer enn en spesialisering, men da den første valgte spesialiseringen fyller lovens ramme på 120 fagskolepoeng, vil den neste

spesialiseringen gå ut over lovens ramme på to år. Spesialiseringer som tas ut over lovens ramme gir normalt ikke grunnlag for finansiering.

For at et toårig fagskoletilbud med to eller flere fordypninger eller spesialiseringer skal kunne bli godkjent, må det derfor ikke utformes og markedsføres slik at det kreves at studenten tar mer enn en spesialisering. NOKUT godkjenner ikke deler av studier eller enkeltemner. For at et utdanningsløp skal regnes som fagskoleutdanning, må derfor tilbyderne søke godkjenning for et utdanningstilbud som har med de ulike aktuelle spesialiseringene. Dette gjelder selv om spesialiseringen i dag inngår i et annet godkjent utdanningstilbud.

10 Fagskolen og kvalifikasjonsrammeverket

Kvalifikasjonsrammeverket skal gjøre utdanningssystemene mer forståelige både nasjonalt og internasjonalt, legge til rette for å øke mobiliteten innenfor og mellom landene, bidra til fleksible læringsveier og dermed styrke livslang læring. Nivåene i det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket skal henvises til nivåene i det europeiske kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (EQF). Dette vil skje gjennom en egen prosess, som vil trekke forbindelsene mellom NKR's syv nivåer, og EQF's åtte nivåer.

<i>Nivåene i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR)</i>
Nivå 2: Grunnskolekompetanse
Nivå 3: Grunnkompetanse VGO
Nivå 4A: Fullført videregående opplæring, fag- og yrkeskompetanse
Nivå 4B: Fullført videregående opplæring, generell studiekompetanse
Nivå 5: Fagskole 1
Nivå 5: Fagskole 2
Nivå 6 (delnivå av Bachelor): Høyskolekandidat
Nivå 6: Bachelor (1. syklus)
Nivå 7: Master (2. syklus)
Nivå 8: Ph.d. (3. syklus)

Det grunnleggende elementet i kvalifikasjonsrammeverket er at kvalifikasjonene beskrives gjennom læringsutbytte og ikke gjennom *innsats*faktorer. Målet er at læringsutbyttet for de enkelte kvalifikasjonene er beskrevet på en slik måte at det er enkelt å se sammenhengen mellom de ulike kvalifikasjonene, og dermed også de faktiske forskjellene i læringsutbytte mellom de ulike nivåene, og de ulike veiene gjennom utdanningssystemet.

Det er to påfølgende læringsutbyttebeskrivelser for fullført og bestått fagskoleutdanning. Norsk fagskole bygger på fullført videregående opplæring, både studieforberevende og yrkesrettet, eller tilsvarende realkompetanse. Det betyr at fagskoleutdanningene kan bygge på begge settene av læringsutbyttebeskrivelser fra videregående opplæring.

Departementet fastsetter to sett læringsutbyttebeskrivelser for fagskoleutdanning, benevnt fagskole 1 og fagskole 2. Fagskole 2 er utarbeidet med utgangspunkt i toårig fagskoleutdanning, mens fagskole 1 er utarbeidet med utgangspunkt i kortere fagskoleutdanninger. Beskrivelsene er kumulative og må derfor leses i sammenheng. Det vil si at der det ikke er nye beskrivelser for fagskole 2, er det fagskole 1-beskrivelsene som legges til grunn. Andre steder er fagskole 2 et tillegg til fagskole 1.

Generiske læringsutbyttebeskrivelser:

	KUNNSKAP	FERDIGHETER	GEN. KOMPETANSE
Fagskole 1	Kandidaten har kunnskap om begreper, prosesser og verktøy som anvendes innenfor et spesialisert fagområde	Kandidaten kan anvende faglig kunnskap på praktiske og teoretiske problemstillinger	Kandidaten har forståelse for yrkes- og bransjeetiske prinsipper
	Kandidaten har innsikt i relevant regelverk, standarder, avtaler og krav til kvalitet	Kandidaten kan anvende relevante faglige verktøy, materialer, teknikker og uttrykksformer	Kandidaten har utviklet en etisk grunnholdning i utøvelsen av yrket
	Kandidaten har bransjekunnskap og kjennskap til yrkesfeltet	Kandidaten kan finne informasjon og fagstoff som er relevant for en yrkesfaglig problemstilling	Kandidaten kan utføre arbeidet etter utvalgte målgruppers behov
	Kandidaten kan oppdatere sin yrkesfaglige kunnskap	Kandidaten kan kartlegge en situasjon og identifisere faglige problemstillinger og behov for iverksetting av tiltak	Kandidaten kan bygge relasjoner med fagfeller og på tvers av fag, samt med eksterne målgrupper
	Kandidaten forstår egen bransjes/yrkes betydning i et samfunns- og verdiskapingsperspektiv.		Kandidaten kan utvikle arbeidsmetoder, produkter og/eller tjenester av relevans for yrkesutøvelsen
Fagskole 2	Kandidaten har kunnskap om begreper, teorier modeller, prosesser og verktøy som anvendes innenfor et spesialisert fagområde	Kandidaten kan gjøre rede for sine faglige valg	Kandidaten kan planlegge og gjennomføre yrkesrettede arbeidsoppgaver og prosjekter alene og som deltaker i gruppe og i tråd med etiske krav og retningslinjer
	Kandidaten kan vurdere eget arbeid i forhold til gjeldende normer og krav	Kandidaten kan reflektere over egen faglig utøvelse og justere denne under veiledning	Kandidaten kan utveksle synspunkter med andre med bakgrunn innenfor bransjen/ yrket og delta i diskusjoner om utvikling av god praksis
	Kandidaten kjenner til bransjens/yrkets historie, tradisjoner, egenart og plass i samfunnet	Kandidaten kan finne og henvise til informasjon og fagstoff og vurdere relevansen for en yrkesfaglig problemstilling	Kandidaten kan bidra til organisasjonsutvikling
	Kandidaten har innsikt i egne utviklingsmuligheter		

11 Begrepsdefinisjoner

For å sikre klar og tydelig kommunikasjon i fagskolen, er begrepene her viet et eget kapittel.

Begrep	Definisjon
Arbeidsmengde (normert)	Mellom 1500 og 1800 timer pr. hele studieår som omfatter all lærerstyrt veiledning/undervisning, praksis og beregnet egenarbeid for studentene.
Arbeidsplan/emneplan	Betegnelse på plan som beskriver fremdriften for læringsarbeidet innen et emne.
Avsluttende vurdering	Enhver vurdering som har betydning for fremdrift i utdanningen eller for sluttresultatet jf. fagskoleloven § 7 andre ledd. Med andre ord avsluttende vurdering i et emne som ender opp med en selvstendig karakter som fremkommer på vitnemålet. En avsluttende vurdering skal kunne påklages.
Emne	Minste resultatbærende enhetene som gir uttelling i form av fagskolepoeng. Skal vurderes helhetlig med en enkelt karakter (emnekarakter).
Fagfelt	Betegnelse på en enhet i hovedinndelingen av fagskoleutdanningen (For eksempel teknisk fagfelt)
Faglig ledelse	Kompetanse til å se faglige aktiviteter i et ledesperspektiv. Opparbeides i fordypningsemnene. Faglig ledelse er <u>ikke et eget emne</u> , men skal integreres i fordypningsemnene og inngå i vurderingen av hvert av disse.
Fagretning	Betegnelse på enhet i underinndelingen av et fagfelt. (For eksempel elektro)
Fagskolepoeng	Betegnelse på enhet for omfang i fagskoleutdanningen. Et års fulltidsstudium utgjør 60 fagskolepoeng.
Ferdigheter	Evne til å anvende kunnskap til å løse problemer og oppgaver. Det er ulike typer ferdigheter – kognitive, praktiske, kreative og kommunikative ferdigheter.
Fordypning	Betegnelse på enhet i underinndelingen av en fagretning. (For eksempel automatisering)
Fordypningsemner	Betegnelse på emner som er spesielle for en fordypning.
Generell kompetanse	Evne til å anvende kunnskap og ferdigheter på selvstendig vis i ulike situasjoner gjennom å vise samarbeidsevne, ansvarlighet, evne til refleksjon og kritisk tenkning i studier og yrke.
Grunnlagsemner	Betegnelse på emner som er felles for flere fordypninger under en fagretning.
Hovedprosjekt	Betegnelse på tverrfaglig, avsluttende prosjektarbeid som legges til siste del av opplæringen og vurderes separat.
Kunnskaper	Forståelse av teorier, fakta, begreper, prinsipper, prosedyrer innenfor fag, fagområder og/eller yrker.
Kvalifikasjon	Formelt læringsutbytte på et visst nivå, godkjent av en instans og som kan dokumenteres.
Kvalifikasjonsrammeverk	Samlet, systematisk og nivådelte beskrivelse av formelle kvalifikasjoner som kan oppnås innenfor et utdanningssystem.
Livslang læring	Læring gjennom livsløpet som resulterer i økt kunnskap, ferdigheter, kompetanse og kvalifikasjoner.
LUB	Kortform for læringsutbyttebeskrivelse.
Læringsutbytte	Det en person <i>vet, kan og er i stand til å gjøre</i> som et resultat av en

	læringsprosess. Læringsutbytte er beskrevet i kategoriene <i>kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse</i> .
LØM-emnet	Betegnelse på et emne bestående av ledelses-, markedsførings- og økonomifaglige tema som er felles for de tekniske fagretningene unntatt de maritime.
Minste resultatbærende enhet	Alle enheter som gir en selvstendig karakter og som studenten må bestå for å få godkjent et vitnemålsgivende utdanningstilbud.
Nasjonal plan for 1-årig/2-årig fagskoleutdanning, fagspesifikk del	Generell betegnelse på plan som beskriver den enkelte fordypning ned på emnenivå.
Nasjonal plan for 2-årig teknisk fagskoleutdanning innen....(fagretningsnavn/fordypningsnavn).	Spesifikk betegnelse på navngitt plan for fagretning/fordypning. (For eksempel Nasjonal plan for 2-årig teknisk fagskoleutdanning innen elektro, fordypning automatisering)
Nasjonal plan for teknisk fagskoleutdanning, generell del	Betegnelse på plan felles for alle fagretningene som inneholder overordnet mål for utdanningen, organisering, arbeidsformer, vurdering, eksamensordning, dokumentasjon etc.
Nasjonal standard	Etablert standard. Brukes også synonymt med nasjonal plan.
Realkompetanse	All kompetanse som er tilegnet gjennom formell, ikke-formell eller uformell læring.
Redskapsemner	Betegnelse på emner som skal være redskap og støtte til de tekniske emnene.
STCW-konvensjonen	Internasjonal konvensjon om normer for opplæring, sertifikater og vakthold for sjøfolk.
Studieplan	Betegnelse på den enkelte skoles plan for tilbudet. Normalt basert på en nasjonal plan. Denne planen utgjør den faglige delen av skolens NOKUT-søknad. (Tidligere <i>utdanningsplan</i>)
Tema	Elementer av et emne. Skal <u>ikke</u> gis karakter.

Vedlegg 1 - Hovedprosjektet

Informasjon om Hovedprosjektet

Hovedprosjektet er et eget emne som gjennomføres mot slutten av studiet.

Prosjektgjennomføringen omfatter:

- Forberedelse og planlegging
- Gjennomføring
- Presentasjon

Hovedprosjektets omfang (fagskolepoeng) er regulert av planen for aktuell fordypning.

Hovedprosjektet utgjør et selvstendig emne og gis en egen emnekarakter på grunnlag av en underveisvurdering og en sluttvurdering.

Underveisvurderingen omfatter:

- faglig innhold
- kommunikasjon, samarbeid, problemløsning, rapportering
- prosjektarbeidet som prosess og den helhetlige kompetansen

Sluttvurderingen skal knyttes til gruppas sluttrapport/produkt, gruppas arbeidsprosess og presentasjon (for oppdragsgiver, medstudenter, lærere og eventuelt andre involverte i prosjektet).

Om eksamen, se pkt. 7.7 b) foran.

Gjennomføring av hovedprosjektet

1. Arbeidsform

Studentene skal samarbeide under hele eller deler av prosjektgjennomføringen. Studentene, lærerne og skolen bør sammen finne fram til en hensiktsmessig arbeidsform og gruppesammensetning. En prosjektgruppe bør normalt ha minst 3 deltakere.

2. Tidspunkt

Prosjektgjennomføringen bør gjennomføres i siste delen av studiet.

3. Tidsrammer

Skolen/tilbyder skal avsette tid i årsplanleggingen til prosjektgjennomføringen.

4. Tema

Tema for hovedprosjektet skal bestemmes i fellesskap mellom studentene og de involverte lærerne. Det vil også være naturlig å samarbeide med fagmiljøet utenfor skolen under valg av tema. Temaet skal være så vidt at det åpner for ulike problemstillinger. Hensikten er at alle studentene får utfordringer. Problemstillingene og arbeidet må forholde seg til emner i tilbyders studieplan som studentene, lærerne og veilederne velger inn i prosjektet.

5. Veiledning

Under hele hovedprosjektet skal studentene ha minst én veileder (hovedveileder). Veilederen skal normalt være faglærer i ett eller flere av fordypningsemnene. Når studentene har flere veiledere, skal veilederne avklare ansvarsforhold og veiledningsfunksjon. Det kan også være naturlig å benytte faglige veiledere fra fagmiljøet utenfor skolen.

Omfanget av veiledningen skal normalt utgjøre minst 20 % av tida avsatt til prosjektet. Studentens veileder har faglærers rolle ved skriftlig og muntlige eksamen.

6. Produkt og presentasjon

Studentene bestemmer i samråd med veileder hvordan produktet (rapporten osv.) skal utformes og lager en presentasjon. Studentene skal presentere prosjektarbeidet for medstudenter, andre grupper i skolemiljøet eller eventuelt andre involverte i prosjektet.

Vedlegg 2 - Eksempel på gjennomføringsmodell for mappevurdering

